

4-amaliy mashg'ulot. Kimyoviy texnologiyalarga oid maxsus fanlarni o'qitishda ta'lim metodlarini tanlash.

Ishning maqsadi: Magistrantlarda dars mavzusiga mos ta'lim metodini tanlashni o'rgatish.

Ishni bajarish tartibi:

- 1) Magistrantlar 2-4 tadan bo'lib kichik guruhlarga bo'linishadi va har bir kichik guruh o'ziga maxsus fanlardan biri bo'yicha mavzu tanlaydi.
- 2) Tanlangan mavzu bo'yicha texnologik xarita tuziladi.
- 3) Texnologik xaritadagi qo'llaniladigan ta'lim metodlari ustuniga darsning har bir bosqichi uchun ilovada keltirilgan o'qitish metodi va interfaol usullardan zarurini tanlab oladi.
- 4) Natijalar tegishli texnologik xarita shakli bo'yicha talabaning amaliy mashg'ulot daftarida rasmiylashtiriladi.

Tayyorgarlik uchun kichik guruhga 40 minut, taqdimot uchun esa 5 minut vaqt beriladi.

Ta’lim metodlari va interfaol usullar

Hozirgi kunda pedagogikada o’qitish texnologiyalariga e’tibor kuchayib bormoqda. Har qanday mahsulot ishlab chiqarish texnologiyada bo’lgani kabi pedagogik texnologiyalarida ham xom ashyo, mahsulot, ishlob berish usullari, jihozlar, nazorat kabi komponentlar mavjud bo’ladi.

Quyida pedagogik texnologiyalarda qo’llaniladigan usullar keltirilgan.

«TUSHUNCHALAR TAHLILI» uslubi

Uslubning mohiyati. Ushbu uslub **o’tilgan** o’quv predmeti yoki bo’lim barcha mavzularini talabalar tomonidan **yodga olish**, biron-bir mavzu bo'yicha o'qituvchi tomonidan berilgan tushunchalarga mustaqil ravishda o'z izohlarini berish, shu orqali o'z bilimlarini tekshirib baholashga imkoniyat yaratish va o'qituvchi tomonidan qisqa vaqt ichida barcha talabalarni baholay olishga yo'naltirilgan.

Uslubning maqsadi. Talabalarni mashg'ulotda o'tilgan mavzuni egallaganlik va mavzu bo'yicha tayanch tushunchalarni **o'zlashtirib olinganlik darajalarini aniqlash**, o'z bilimlarini mustaqil ravishda erkin bayon eta olish, o'zlarining bilim darajalarini baholay olish, yakka va guruhlarda ishlay olish, safdoshlarining fikriga hurmat bilan qarash, shuningdek o'z bilimlarini bir tizimga solishga o'rgatish.

Mashg'ulotni o'tkazish tartibi:

- talabalarni guruhlarga ajratiladi;
- talabalar mashg'ulotni o'tkazishga qo'yilgan talab va qoidalar bilan tanishtiriladi;
- tarqatma materiallar guruh a'zolariga tarqatiladi.
- talabalar yakka tartibda o'tilgan mavzu yoki yangi mavzu bo'yicha tarqatma materialda berilgan tushunchalar bilan tanishadilar;
- talabalar tarqatma materialda mavzu bo'yicha berilgan tushunchalar yoniga egallagan (yoki o'zlarining) bilimlari asosida (berilgan tushunchalarni qanday tushungan bo'lalar shunday) **izoh yozadilar** (yakka tartibda);
- o'qituvchi tarqatma materialda mavzu bo'yicha berilgan tushunchalarni o'qiydi va jamoa bilan birgalikda har bir tushunchaga to'g'ri izohni belgilaydi yoki ekranda har bir tushunchaning izohi berilgan slayd orqali (imkon bo'lsa) tanishtiriladi;
- har bir talaba (yoki o'quvchi) to'g'ri javob bilan belgilangan javoblarning farqlarni aniqlaydilar, kerakli tushunchaga ega bo'ladilar, o'z-o'zlarini tekshiradilar, baholaydilar, shuningdek bilimlarini yana bir bor mustahkamlaydilar.

«ZINAMA-ZINA» texnologiyasi

Texnologianing tavsifi. Ushbu mashg'ulot talabalarni o'tilgan yoki o'tilishi kerak bo'lgan mavzu bo'yicha yakka va kichik jamoa bo'lib fikrlash hamda xotirlash, o'zlashtirilgan bilimlarni yodga tushirib, to'plangan fikrlarni umumlashtira olish va ularni **yozma, rasm, chizma ko'rinishida** ifodalay olishga o'rgatadi. Bu texnologiya talabalar bilan bir guruh ichida yakka holda yoki guruhlarga ajratilgan holda **yozma ravishda** o'tkaziladi va taqdimot qilinadi.

Texnologianing maqsadi. Talabalarni erkin, mustaqil va mantiqiy

fikrlashga, jamoa bo'lib ishlashga, izlanishga, fikrlarni jamlab ulardan nazariy va amaliy tushuncha hosil qilishga, jamoaga o'z fikri bilan ta'sir eta olishga, uni ma'qullashga, shuningdek, mavzuning tayanch tushunchalariga izoh berishda egallagan bilimlarini qo'llay olishga o'rgatish.

Mashg'ulotni o'tkazish tartibi:

- o'qituvchi talabalarni mavzular soniga qarab 3-5 kishidan iborat kichik guruhlarga ajratadi (guruhlar soni 4 yoki 5 ta bo'lgan ma'kul);
- talabalar mashg'ulotning maqsadi va uning o'tkazilish tartibi bilan tanishtiriladi. Har bir guruhga qog'ozning chap qismida kichik mavzu yozuvi bo'lgan varaqlar tarqatiladi;
- o'qituvchi guruh a'zolarini tarqatma materialda yozilgan kichik mavzular bilan tanishishlarini va shu mavzu asosida bilganlarini flomaster yordamida qog'ozdagi bo'sh joyiga jamoa bilan birgalikda fikrlashib yozib chiqish vazifasini beradi va vaqt belgilaydi;
- guruh a'zolari birgalikda tarqatma materialda berilgan kichik mavzuni **yozma (yoki rasm, yoki chizma) ko'rinishida** ifoda etadilar. Bunda guruh a'zolari kichik mavzu bo'yicha imkon boricha to'laroq ma'lumot berishlari kerak bo'ladi.
- tarqatma materiallar to'ldirilgach, guruh azolaridan bir kishi taqdimot qiladi. Taqdimot vaqtida guruhlar tomonidan tayyorlangan material, albatta, auditoriya (sinf) doskasiga **mantiqan tagma-tag (zina shaklida) ilinadi**;
- o'qituvchi guruhlar tomonidan tayyorlangan materiallarga izoh berib, ularni baholaydi va mashg'ulotni yakunlaydi.

“CHARXPALAK” texnologiyasi

Texnologiyaning tavsifi. Ushbu texnologiya talabalarni o'tilgan mavzularni yodga olishga, mantiqan fikrlab, berilgan savollarga mustaqil ravishda to'g'ri javob berishga va o'z-o'zini baholashga o'rgatishga hamda qisqa vaqt ichida o'qituvchi tomonidan barcha talabalarning egallagan bilimlarini baholashga qaratilgan.

Texnologiyaning maqsadi: talabalarni dars jarayonida mantiqiy fikrlash, o'z fikrlarini mustaqil ravishda erkin bayon eta olish, o'zlarini baholash, yakka va guruhlarda ishlashga, boshqalar fikriga hurmat bilan karashga, ko'p fikrlardan keraklisini tanlab olishga o'rgatish.

Mashg'ulotni o'tkazish tartibi:

- talabalarni (sharoitga qarab) guruhlarga ajratish;
- talaba (yoki o'quvchi)ni mashg'ulotni o'tkazishga qo'yilgan talablar va qoidalar bilan tanishtirish;
- tarqatma materialarni guruh a'zolariga tarqatish.
- guruh a'zolari tomonidan yakka holda mustaqil ravishda tarqatma materiallardagi vazifalar bajariladi;
- har bir guruh a'zosi o'zi ishlagan tarqatma materialining o'ng burchagiga guruh raqamini yozadi, chap burchagiga esa o'zining biron-bir belgisini chizib qo'yadi;
- vazifa bajarilgan tarqatma materiallar boshqa guruhlarga **«charxpak aylanmasi» yo'nalishida almashtiriladi**;
- yangi guruh a'zolari tomonidan berilgan materiallar o'rganiladi va **o'zgartirishlar kiritiladi**;
- jamoalar tomonidan o'rganilgan va o'zgartirishlar kiritilgan materiallar yana

yuqorida eslatilgan yo'nalish bo'yicha guruhlararo almashtiriladi (ushbu jarayon guruhlar soniga qarab davom ettiriladi);

- materiallarni oxirgi almashishdan so'ng har bir guruh va har bir guruh a'zosi o'zlari **ilk bor to'ldirgan materiallarini** (guruh raqami va o'zlari qo'ygan belgilari asosida) **tanlab oladilar**;
- har bir guruh a'zosining o'zlari belgilagan javoblariga boshqa guruh a'zolarining tuzatishlarini taqqoslaydilar va tahlil qiladilar;
- o'kituvchining tarqatma materialda berilgan vazifalarini o'qiydi va jamoa bilan birgalikda to'g'ri javoblarni belgilaydi;
- har bir talaba (yoki o'quvchi) to'g'ri javob bilan belgilangan javoblar farqlarini aniqlaydilar, kerakli ballni to'playdilar va o'z-o'zini baholaydilar.
- talabalar o'z baholari yoki ballarini belgilab olishgach, o'kituvchi vazifa bajarilgan qog'ozlarni yig'ib oladi va baho (ballar)ni guruh jurnaliga ko'chirib qo'yadi.

«BUMERANG» texnologiyasi

Texnologianing tavsifi. Ushbu texnologiya talabalarni dars jarayonida, darsdan tashqarida turli adabiyotlar, matnlar bilan ishslash, o'rganilgan materialni yodida saqlab qolish, so'zlab berish, fikrini erkin holda bayon eta olish, qisqa vaqt ichida ko'p ma'lumotga ega bo'lish hamda dars mobaynida o'qituvchi tomonidan barcha talabalarni baholay olishga qaratilgan.

Texnologianing maqsadi. O'quv jarayoni mobaynida tarqatilgan materiallarni talabalar tomonidan yakka va guruh holatida o'zlashtirib olishlari hamda suhbat-munozara va turli savollar orqali tarqatma materiallardagi matnlar qay darajada o'zlashtirilganligini nazorat qilish va baholash. O'quv jarayoni mobaynida har bir talaba (yoki o'quvchi) tomonidan o'z baho (yoki ball)larini egallashga imkoniyat yaratish.

Mashg'ulotni o'tkazish tartibi. Ushbu texnologiya bir necha bosqichda o'tkaziladi:

- talabalar kichik guruhlarga ajratiladi;
- talabalar dars (mashg'ulot)ning maqsadi va tartibi bilan tanishtiriladi;
- talabalarga mustaqil o'rganish uchun mavzu bo'yicha **matnlar** tarqatiladi;
- berilgan matnlar talabalar tomonidan yakka tartibda mustaqil o'rganiladi;
- har bir guruh a'zolaridan **yangi guruh tashkil etiladi**;
- yangi guruh a'zolarining har biri guruh ichida navbati bilan mustaqil o'rgangan matnlari bilan axborot almashadilar, ya'ni bir-birlariga so'zlab beradilar, matnni o'zlashtirib olishlariga erishadilar;
- berilgan ma'lumotlarni o'zlashtirilganlik darajasini aniqlash uchun guruh ichida ichki nazorat o'tkaziladi, ya'ni guruh a'zolari bir-birlari bilan savol-javob qiladilar;
- yangi guruh a'zolari **dastlabki holatdagi guruhlariga qaytadilar**;
- darsning qolgan jarayonida talabalar bilimlarini baholash yoki to'plagan ballarini hisoblab borish uchun har bir guruhda «guruh hisobchisi» tayinlanadi;
- talabalar tomonidan barcha matnlar qay darajada o'zlashtirilganligini aniqlash maqsadida o'qituvchi (yoki opponent guruh) talabalarga savollar bilan murojaat etadilar, og'zaki so'rov o'tkazadilar;

- savollarga berilgan javoblar asosida guruhlarni to'plagan umumiy ballari aniqlanadi;
- har bir guruh a'zosi tomonidan guruhdagi matnning mazmunini hayotga bog'lagan holda bittadan savol tuziladi;
- guruhsiz tomonidan tayyorlangan savollar orqali savol-javob tashkil etiladi («guruh hisobchilari» berilgan javoblar bo'yicha ballarni hisoblab boradilar);
- guruh a'zolari tomonidan to'plangan umumiy ballar yig'indisi aniqlanadi;
- guruhsiz to'plagan umumiy ballar guruh a'zolari o'rtasida teng taqsimlanadi.

«REZYUME» texnologiyasi

Texnologiyaning tavsifi. Bu texnologiya murakkab, ko'p tarmoqli, mumkin qadar muammoli mavzularni o'rganishga qaratilgan. Texnologiyaning moxiyati shundan iboratki, bunda bir yo'la mavzuning turli tarmoqlari bo'yicha axborot beriladi. Ayni paytda ularning har biri aloxida nuqtalardan muhokama etiladi. Masalan, ijobiy va salbiy tomonlari, afzallik va kamchiliklari, foyda va zararlari belgilanadi.

Texnologiyaning maqsadi: talabalarni erkin, mustaqil, tanqidiy fikrlashga, jamoa bo'lib ishlashga, izlanishga, fikrlarni jamlab takdoslash uslubi yordamida mavzudan kelib chiqqan holda o'quv muammosini yechimini topishga hamda kerakli xulosa yoki qaror qabul qilishga, jamoaga o'z fikri bilan ta'sir etishga, uni ma'kullashga, shuningdek, berilgan muammoni yechishda, mavzuga umumiy tushuncha berishda o'tilgan mavzulardan egallagan bilimlarini qo'llay olishga o'rgatish.

Mashg'ulotni o'tkazish tartibi: o'qituvchi talabalarning soniga qarab 3-5 kishidan iborat kichik guruhlarga ajratadi;

o'qituvchi talabalarni mashg'ulotning maqsadi va o'tkazilish tartibi bilan tanishtiradi va har bir kichik guruhga qog'ozning yuqori qismida yozushi bo'lgan, ya'ni asosiy muammo, undan ajratilgan o'quv muammolari va ularni yechish yo'llari belgilangan, xulosa yozma bayon qilinadigan varaqlarini tarqatadi;

har bir guruh a'zolari ularga tushgan varaqlardagi muammolarning afzalligi va kamchiliklarini aniqlab, o'z fikrlarini flomaster yordamida yozma bayon etadir. Yozma bayon etilgan fikrlar asosida ushbu muammoni yechimini topib, eng maqbul variant sifatida umumiy xulosa chiqaradilar;

kichik guruh a'zolaridan biri tayyorlangan materialni jamoa nomidan taqdimot etadi. Guruhning yozma bayon etgan fikrlari o'qib eshittiriladi, **lekin xulosa qismi bilan tanishtirilmaydi**;

o'qituvchi boshqa kichik guruhlardan taqdimot etgan guruhning xulosasini so'rab, ular fikrini aniqlaydi, guruhsiz fikridan so'ng taqdimot guruhi **o'z xulosasi bilan tanishtirildi**;

o'qituvchi guruhsiz tomonidan berilgan fikrlarga yoki xulosalarga izoh berib, ularni baholaydi, so'ngra mashg'ulotni yakunlaydi.

«LABIRINT» texnologiyasi

Texnologiyaning maqsadi: talabalarning o'quv va hayotiy faoliyatlarida uchraydigan **turli xolat va vaziyatlardan o'z obro'larini saqlagan holda chiqish**, vaziyatni to'g'ri baholash va tezlik bilan kerakli yechimini topish ko'nikmalarini shakllantirish, shu boradagi malakalarini oshirishga ko'maklashish, ularning fikrlash

qobiliyati va nutqiy faoliyatini o'stirish hamda muloqot qilish madaniyatini shakllantirish.

Mashg'ulotni o'tkazish tartibi: o'qituvchi mashg'ulot boshlanishi oldidan talabalar uchun stullardan doira shaklida joy tayyorlaydi (doira shaklidagi joyning o'rtasiga savat (yoki tuvak)dagи guldaстani qo'yish maqsadga muvofiq. Joyni bunday jihozlanishi mashg'ulotni qiziqarli va jonli o'tishiga yordam beradi. Imkon bo'lsa, bunday mashg'ulotni ochiq havoda, ya'ni tabiat qo'ynida o'tkazilsa, u holda talabalar yashil maysalar ustida doira shaklida bemalol joylashib olsalar ham bo'ladi.

O'qituvchi mashg'ulot boshlanishi bilan talabalarni shu davradan joy egallashlarini so'raydi.

So'ngra talabalarning faoliyati rang-barang va hamisha har turli qiziq voqealar, hodisalar, vaziyatlarga boy ekanligi haqidagi qisqacha suhbat bilan mashg'ulotni boshlaydi. Misol tariqasida o'qituvchi, talabalar faoliyatida uchragan yoki uchraydigan vaziyatlardan biri to'g'risida gapirib beradi va shu vaziyatdan chiqish yo'lini so'raydi (yoki o'qituvchi vaziyatni aytib, uning uchta yechimini ham aytadi va talabalardan uchta to'g'ri variantdan bittasini tanlashlarini va nima uchun shu variantni tanlaganliklarini tushuntirib berishlarini so'raydi. Shundan so'ng o'qituvchi talabalarni xohishlariga ko'ra, uch kishidan iborat kichik guruhlarga ajratadi va ularga har bir kichik guruh a'zolari o'z ish tajribalaridan kelib chiqkan holda, o'quv va tarbiyaviy jarayonlarda o'qituvchi va talabalar faoliyatida uchraydigan yoki uchragan biron-bir muammoli vaziyatlarni eslashlari, ulardan eng qiziqarli, eng muammolisini tanlab, ularning yechimini (vaziyat, muammoning yechimi uch variantdan test yoki aniq bir javobdan iborat bo'lishi mumkin) ham topib qo'yish topshirigini beradi.

«BLIS-SO'ROV» usuli

Usulnint tavsifi. Ushbu usul talabalarni harakatlar ketma-ketligini to'g'ri tashkil etishga, mantiqiy fikrlashga, o'rganayotgan predmeti asosida xilma-xil fikrlar, ma'lumotlar ichidan kerakligini tanlab olishni, shu bilan bir qatorda, o'zgalar fikrini hurmat qilish va ularga o'z fikrini o'tkaza olish hamda uz faoliyati, **kunini rejalaشتira olishni** o'rgatishga qaratilgan.

Usulning maqsadi: ushbu usul orqali talabalarga tarqatilgan qog'ozlarda ko'rsatilgan harakatlar ketma-ketligini avval yakka tartibda mustaqil ravishda belgilash, kichik guruhlarda o'z fikrini boshqalarga o'tkaza olish yoki o'z fikrida kolish, boshqalar bilan hamfikr bo'la olish kabi ko'nikmalarni shakllantirish.

FSMU texnologiyasi

Texnologianing tavsifi. Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda, bahs-munozaralar o'tkazishda yoki o'quv-seminari yakunida (talabalarning o'quv mashg'ulotlari hamda o'tilgan mavzu va bo'limlardagi ba'zi mavzular, muammolarga nisbatan fikrlarini bilish maqsadida) yoki o'quv rejasida biror-bir bo'lim o'rganilgach qo'llanilishi mumkin. Chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga, shu bilan qatorda o'quvchi-talabalar tomonidan o'quv jarayonida egallangan bilimlarini tahlil etishga va egallaganlik darajasini aniqlashga, baholashga hamda tinglovchilarini bahslashish madaniyatiga o'rgatadi.

Texnologianing maqsadi. Ushbu texnologiya talabalarni tarqatilgan oddiy

qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqllovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

Mashg'ulotni o'tkazish tartibi:

- o'qituvchi har bir talaba (yoki o'quvchi)ga **FSMU** texnologiyasining to'rt bosqichi yozilgan qogoz varaqlarini tarqatadi va yakka tartibda ularni to'ldirishni iltimos qiladi. Bu yerda:

F - fikringizni bayon eting;

S - fikringiz bayoniga sabab ko'rsating;

M - ko'rsatgan sababingizni asoslovchi misol keltiring;

U - fikringizni umumlashtiring.

"YELPIG'ICH» texnologiyasi

Bu texnologiya murakkab va ko'ptarmoqli bo'lib, muammoli mavzularni o'rganishga qaratilgan.

Texnologiyaning mohiyati shundan iboratki, bunda mavzuning turli tarmoqlari bo'yicha bir yo'la axborot beriladi. Ayni paytda, ularning har biri alohida nuqtalardan muhokama etiladi. Masalan, ijobiy va salbiy tomonlari, afzallik va kamchiliklari, foyda va zararlari belgilanadi.

Bu interfaol texnologiya talabalarga tanqidiy, tahliliy va aniq mantiqiy fikrlashlarini muvaffaqiyatli rivojlantirishga hamda o'z g'oyalari, fikrlarini yozma va og'zaki shaklda ixcham bayon etish, shuningdek uni himoya qilishga imkoniyat yaratadi.

"Yelpig'ich» texnologiyasi umumiylar mavzuning ayrim tarmoqlarini muhokama qiluvchi kichik guruhlarning, har bir qantashchining va umuman guruhning faol ishlashiga qaratilgan.

«IMAK» (ishontirish maktabi) texnologiyasi

Texnologiyaning maqsadi: talabalarning ishontirish (dalillar topish va ularni asoslashni bilish) va boshqara olish malakasini hamda tashkilotchilik qobiliyatlarini shakllantirish, shuningdek, jamoada va turli xil vaziyatlarda o'zini tuta olishga o'rgatish.

Mashg'ulotni o'tkazish tartibi: O'quv jarayoni boshlanishida o'qituvchi talabalarni mashg'ulotni o'tkazish tartib-qoidalari bilan tanishtiradi. Talabandan biri mashg'ulot shartlariga binoan xonadan chiqadi. Qolgan ishtiropchilar esa o'qituvchi va talaba o'rtaidagi ziddiyatni nazarda tutuvchi muammoli holatni o'ylab chiqadilar, muhokama qiladilar va tayyorlaydilar. Boshqacha aytganda, muammoli holatni rollarga bo'lingan holda ijro etishga tayyorgarlik ko'radilar. Masalan, talabalar muhim o'quv mashg'ulotiga tayyorgarlik ko'rib kelganlar, ularning hammasi mashg'ulotda ishtirop etishga tayyor va qiziqish katta, lekin ta'lif muassasasi rahbariyati mashg'ulot o'rniga barcha talabalarni hovli, ko'chalarni, gulzor va bog'larni tozalash, tartibga keltirish yoki ta'lif muassasasida (yoki stadionda, teatrda, majlislar zalida) o'tkazilayotgan tadbirda zalni to'ldirish uchun borishga ko'rsatma berishi mumkin yoki talabalar o'zlarining shaxsiy tajribalaridan, talabalik faoliyatlaridan kelib chiqib, sahnalashtirish uchun o'qituvchi va talabalar o'rtaida ziddiyatga olib keluvchi turli holatlar, vaziyatlarni o'ylab topishlari mumkin. Talabalar tanlangan muammoni tayyorlayotgan vaqtida tashqariga chiqqan ko'ngilli qatnashchiga o'qituvchi, dekan muovini rolini o'ynashi kerakligi tushuntiriladi, uni

alohida bo'ladigan muammo yoki vaziyat bilan tanishtiriladi. Tayyorgarlik uchun aniq vaqt ajratiladi. Bir ozdan so'ng, tashqariga chiqib ketgan talaba auditoriyaga taklif etiladi. So'ngra talabalar o'ylab topgan va ular tomonidan sahnalashtirilgan ziddiyatni keltirib chiqaruvchi vaziyat ijro etiladi. Talabalar tomonidan tayyorlangan vaziyatni ijro etish vaqtida, ular har xil xarakterdagi talabalar rolida bo'lib, ziddiyatni keltirib chiqarish uchun ularning qiliqlari, odatlari, so'zлari, harakatlarini ishlata dilar.

«SAN» texnologiyasi

(uchlik - samarali, ahloqiy, nazokatli)

Texnologiyaning maqsadi: talabalarda yakka, jamoaviy, guruh bilan ishslash, ijodiy va tashkilotchilik faoliyati ko'nikmalarini, ishga mas'uliyat bilan yondashuvni shakllantirish, bezash ishlari ko'nikmalarini rivojlantirish.

Mashg'ulotni o'tkazish tartibi: o'qituvchi talabalar auditoriyasini o'tkaziladigan mashg'ulotning tartib-qoidalari bilan tanishtiradi va talabalarni 3 kishidan iborat kichik guruhlarga ajralishlarini iltimos qiladi;

Kichik guruhlarda talabalar quyidagi rollarga bo'linadi: rassom, adabiy va badiiy muharrir, dizayner (bezakchi). Keyin har bir guruh vakili o'qituvchi stolidan topshiriqlar yozilgan kartochkalar ichidan bittasini tanlab oladi.

INSERT usuli

Insert usuli:

- mustaqil o'qish, ma'ruza tinglash jarayonida olinadigan ma'lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat yaratadi.
- Oldindan olingan ma'lumotni yangisi bilan o'zaro bog'lash qobiliyatini shakllantirishga imkon beradi.

O'quv faoliyatini tashkil etish jarayonining tarkibiy tuzilmasi.

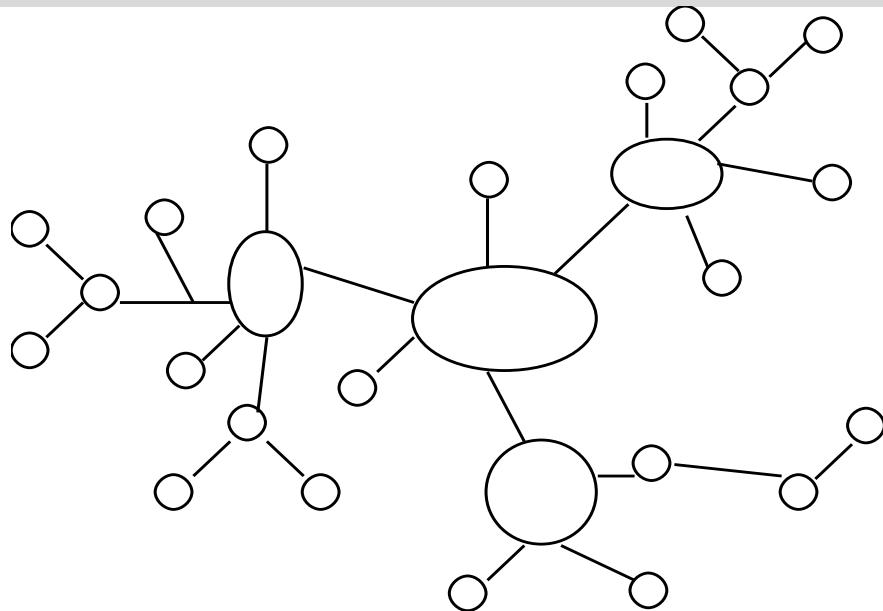
Insert usuli tarkibi va uni to'ldirish qoidasi bilan tanishadi. Shaxsan uni rasmiylashtiradi.

O'qish vaqtida olingan ma'lumot yakka tartibda taqsimlanadi: matnda belgi qo'yilgan mos ravishda jadval ustuenlariga "joylashtiriladi":

- V – "... haqida olingan bilim (ma'lumot)ga mos keladi;
- "... haqidagi bilimga qarama-qarshi;
- + – yangi ma'lumot sanaladi;
- ? – tushunarsiz qo'shimcha ma'lumot.

V	+	-	?

KLASTERLI TAHLIL

4-rasm. Klaster sxemasi

Klaster

(Klaster – tutam, bog'lash)

- Ma'lumot xaritasini tuzish va vositasi – barcha fikr konsentratsiyasini fokuslash va aniqlash uchun qandaydir asosiy omil atrofida g'oyalarni yig'ish.

Bilimlar faollashishini ta'minlaydi, mavzu bo'yicha fikrlash jarayonida yangicha assotsiatsiya taqdim etishga erkin va ochiq kirib borishga yordam beradi.

Klasterni tuzish qoidalari bilan tanishadi. Sinf doskasi yoki katta qog'oz varag'i markazida kalit so'zlar 1 – 2 so'zdan iborat mavzu nomlanishi yoziladi.

Kalit so'zlar bilan assotsiatsiya bo'yicha yon tomonidan kichkina hajmdagi aylanaga “yo'ldoshlar” yoziladi – ushbu mavzu bilan aloqador so'z yoki so'z birikmasi. Ular chiziq bilan “bosh” so'zga bog'laniladi. Ushbu “yo'ldoshlar”da “kichik yo'ldoshlar” ham bo'lishi mumkin va boshqalar. Yozuv ajratilgan vaqt tugagunga yoki g'oya yo'qotulmaguncha davom ettiriladi.

Mulohazalar uchun klasterlar almashtiriladi.

Klasterni tuzish qoidasi

1. Aqlingizga kelgan barchani yozing. /oya sifatini muhokama qilmang: ularni oddiy holda yozing.

2. Orfografiya va boshqa omillarga e'tibor bermang.

3. Ajratilgan vaqt tugaguncha yozuvni to'xtatmang. Agarda aqlingizda g'oyalar kelishi birdan to'xtasa, u holda qog'ozga rasm chizing, qachonki yangi g'oyalar paydo bo'limguncha.

4. Ko'proq aloqa bo'lishligiga harakat qiling. /oyalar soni, ular oqimi va ular o'rtaсидаги о'заро aloqadorlikka chegaralanmang.

BBB jadvali

Bilaman	Bilishni xohlayman	Bildim

BBB jadvali Bilaman, Bilishni xohlayman, Bildim

- matn (mavzu, bo'lim) bo'yicha tadqiqot ishlari olib borish imkonini beradi
- tizimli mulohaza qilish, tarkibga ajratish ko'nikmalarini beradi.
- BBB jadvalini tuzish qoidalari bilan tanishiladi. Yakka tartibda (juftlikda)

Jadval rasmiylashtiriladi.

- Quyidagi savolga javob beriladi: "Ushbu mavzu bo'yicha siz nimani bilasiz?" va "Nimani bilishngi xohlaysiz?" (Kelgusi ish uchun tahminiy .asos yaratiladi)
- Yakka tartibda (juftlikda) jadvalning 1 – 2 – ustuni to'ldiriladi.
- Mustaqil ravishda ma'ruza matnni o'qiydi (ma'ruzani eshitadi).
- Jadvalning 3 – ustunini mustaqil (juftlikda) to'ldiradi.

T – jadval

Bitta kontseptsiya (ma'lumot)ning jihatlarini o'zaro solishtirish yoki ularni (ha/yo'q, ha/qarshi) deb baholash uchun qo'llaniladi.

Tanqidiy mushohada rivojlantiradi.

Barcha o'quv guruhi yagona T – tuzadi.

T-jadval

+ (ha)	- (yo'q)

Venn diagrammasi

2 va 3 jihatlarini solishtirish, taqqoslash, qarama-qarshi qo'yish hamda ularni umumiy tarzda ko'rsatish uchun qo'llaniladi

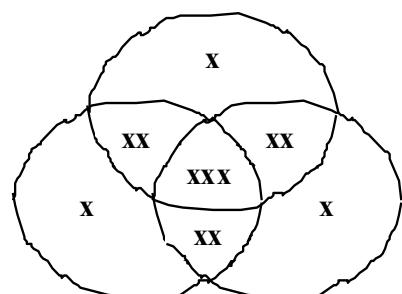
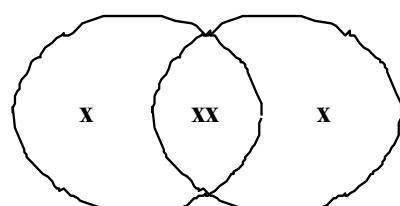
Tizimli mushohada qilish, taqqoslash, solishtirish, tahlil va sintezni amalga oshirish kynikmalarini rivojlantiradi

Venn diagrammasini tuzish qoidalari bilan tanishiladi. Yakka (juftlikda) Venn diagrammasi quriladi va kesishmaydigan aylana qismlari (X) to'ldiriladi

Juftliklarga birlashtiriladi, o'zining diagrammasi taqqoslanadi va to'ldiriladi

Aylanalar kesishgan joyda ular nuqtai nazaridan ikki-uch aylana (XX/ XXX) uchun umumiy bo'lgan ma'lumotlar jihatlari ro'yxati tuziladi

Venn diagrammasi

5-rasm. Venn diagrammasi sxemasi

SWOT-tahlil jadvali

- tashkilot resurslari holatini tahlil qilish va baholash vositasi. Bu kabi tahlilni tashkilot bo'yicha umumiy tarzda yoki alohida muammo yoki loyiha bo'yicha ham amalga oshirish mumkin.

Tizimli mushohada qilish, taqqoslash, solishtirish, tahlil va sintezni amalga oshirish ko'nikmalarini rivojlantiradi

SWOT – tahlil jadvalini tuzish tartibi bilan tanishiladi

Mini-guruhlarga birlashishadi, taqqoslashadi, to'ldirishadi, o'zgartirishadi.

Umumiy SWOT–jadvalga jamlashadi

Ish natijasi taqdimoti

SWOT – tahlil nomlanishi inglizcha bosh harflardan olingan:

Strengths – kuchli tomoni, korxonada ichki resurslar mavjudligi nazarda tutiladi;

Weakness – kuchsiz tomoni yoki ichki muammolar mavjudligi;

Opportunities – imkoniyatlar; korxona rivojlanishi uchun tashqaridagi mavjud imkoniyatlar;

Threats – xavflar, tashqi muhitdagi mavjud xavf-xatarlar

S	W
O	T

«Nima uchun?» sxemasi

- muammoning dastlabki sababini aniqlash bo'yicha bir butun qator qarashlar.

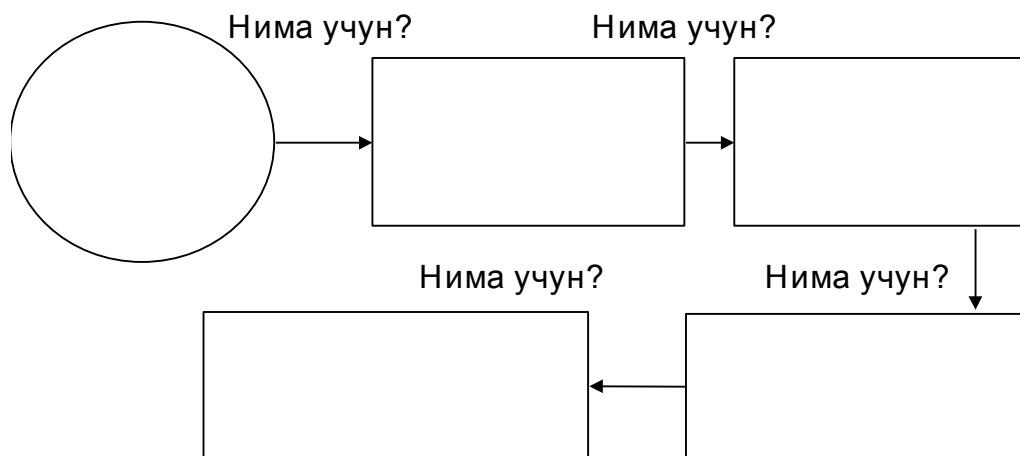
Tizimli, ijodiy, tahliliy mushohada qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi

«Nima uchun?» sxemasini tuzish qoidalari bilan tanishadi

Yakka tartibda (juftlikda) muammo shakllantiriladi. «Nima uchun?» so'rog'i bilan strelka chiziladi va ushbu savolga javob yoziladi. Ushbu jarayon muammoni keltirib chiqargan ildiz yashiringan sababi o'rnatilmaguncha davom ettiriladi

Mini-guruhlarga birlashadi, o'z sxemalarini taqqoslaydi va qo'shimchalar kiritadi. Umumiy sxemaga jamlaydi

Natijalar taqdimoti

7-rasm. “Nima uchun?” sxemasi

«Nima uchun?» sxemasini tuzish qoidalari

1. Qanday piktogrammadan: aylana yoki to'g'ri to'rtburchak foydalanishingizni o'zingiz hal etasiz.
2. Mulohazalar sxema-zanjiri turini: chiziqli, nochiziqli, spiralsimon (dastlabki holatni markazga yoki chetga joylashtirib) bo'lislighini o'zingiz tanlaysiz.
3. Strelka sizning qidiruv yo'nalishingizni belgilaydi: dastlabki holatdan oqibatgacha.

“Baliq skeleti” sxemasi

«Baliq skeleti» sxemasi

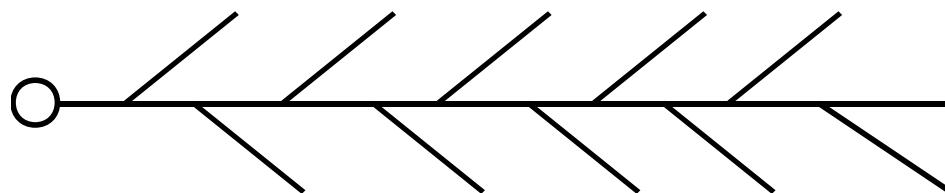
- muammoning butun doirasi (maydoni)ni ifoda etish va uning yechimini topishga imkoniyat beradi.

Tizimli, ijodiy, tashliliy mushohada qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi
Sxemasini tuzish qoidalari bilan tanishadi.

«Suyak» yuqori qismiga muammo ichidagi muammo yoziladi, pastki qismiga esa –ushbu muammo ichidagi muammo amalda mavjud ekanligini tasdiqlovchi faktlar yoziladi.

Mini-guruhlarga birlashadi, o'z sxemalarini taqqoslaydi va qo'shimchalar kiritadi. Umumiy sxemaga jamlaydi

Natijalar taqdimoti

8-rasm. “Baliq skeleti” sxemasi

«QANDAY?» IERARXIK DIAGRAMMASI

Muammo haqida butunligicha umumiy taassurot olish imkonini beruvchi mantiqiy bir qator savollar.

Tizimli, ijodiy, tahliliy mushohada qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

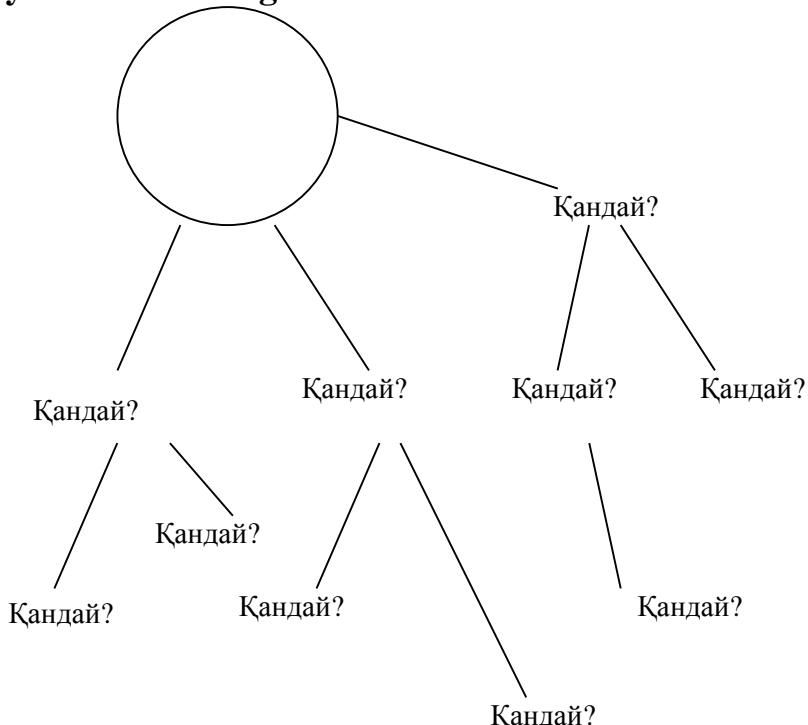
Diagrammani tuzish qoidalari bilan tanishiladi.

Yakka (juftlikda) diagramma tuziladi.

Juftlarga birlashadi, o'z diagrammalarini taqqoslaydi va qo'shimchalar kiritadi.

Natijalar taqdimoti

«Qanday?» ierarxik diagrammasi

9-rasm. “Qanday?” ierarxik sxemasi

«NILUFAR GULI» sxemasi

muammoni hal etish usuli.

O'zida nilufar guli obrazini mujassam etgan. Uning asosini 9 ta katta kvadratlar tashkil etib, ularning har biri o'z navbatida to'qqizta kichik kvadratdan iborat.

Tizimli, ijodiy, tahliliy mushohada qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi

Sxemani tuzish qoidalari bilan tanishiladi. Yakka (juftlikda) sxema tuziladi: asosiy muammo (masala) markaziy kvadratning markaziga yoziladi. Uni hal qilish g'oyalari markaziy kvadrat atrofida joylashgan qolgan sakkizta kvadratlarga yoziladi.

Har bir ushbu sakkizta g'oya markaziy kvadrat atrofida joylashgan sakkizta katta kvadrat markaziga o'tkaziladi, - boshqacha aytganda, nilufar gulidan uning gul bargiga o'tkaziladi. Shunday qilib, ular har biri, o'z navbatida, yana bir muammo sifatida qaraladi.

Juftlarga birlashadi, o'z sxemalarini taqqoslaydi va qo'shimchalar kiritadi.
 Umumiy sxemaga jamlaydi
 Natijalar taqdimoti

«Nilufar gul» sxemasi

B		
	D	
G		
Z		
B	Z	C
D	A	F
G	H	Y
	H	
C		
	F	
	Y	

12-rasm. “Nilufar gul” sxemasi

«Sinkveyn» usuli

Besh qatorlik qofiyasiz she'r shaklidagi o'quv materialini xulosalash usuli.

Birinchi qator — mavzuni anglatuvchi, “kim?”, “nima?” savollariga javob beruvchi odatda bitta ot yoki ravish shaklidagi so'z.

Ikkinci qator – “qanday?”, “qanaqa?” savollariga javob beruvchi sifatni bildiruvchi ikkita so'z, ular o'rganilayotgan ob'ektning tashqi va ichki belgilarini, va boshqa sifat xususiyatlarini ko'rsatadi.

Uchinchi qator – “nima qildi?”, “nima qiladi?” kabi savollarga javob beruvchi uchta fe'l, ular ob'ektning harakatini, boshqa ob'ektlar bilan bog'liqligini ifodalaydi.

To'rtinchi qator – to'rtta so'zdan iborat ibora, so'z birikmasi. Bu qatorda muallif o'rganilayotgan ob'ektga nisbatan o'zining shaxsiy munosabatini ifodalaydi.

Beshinchi qator – bitta yakunlovchi so'z, o'rganilayotgan ob'ektning, predmetning mazmun-mohiyatini xarakterlashi zarur.

Sinkveynda ushbu qoidalarga aniq amal qilish shart emas. Masalan, matnni yaxshiroq qilish uchun to'rtinchi qatorda fikrni 3 ta yoki 5 ta so'z bilan ifodalasa ham bo'ladi. Beshinchi qatorda esa, birinchi qatordagidan farq qilishi uchun ikkita so'z ishlatsa ham bo'ladi.

Sinkveyn yozish o'rganilayotgan o'quv materialining muhim jihatlarini topishga yo'naltirilgan erkin ijod shakllaridan biridir.

Aqliy hujum usuli.

Dars mavzusiga oid qo'yilgan muammoni yechish yoki savolga javob topish maqsadida g'oyalarni jamlash va saralash usuli. Qatnashchilar birlashgan holda yechimi nomalum muammoni yechishga yoki savolga javob topishga harakat qiladilar. Eng maqbul yechimni topish bo'yicha shaxsiy g'oyalarini ilgari suradilar. Bosqichlari: muammoli vaziyatni keltirib chiqarish; uning yechimini topish uchun

o'quvchilarni jalb qilish; turli yechimlar taqdimotini eshitish; yechimlarni solishtirish va tanlash; xulosalash.

Esse

Esse – taklif etilgan mavzuga 1000 dan 5000 gacha so'z hajmidagi insho.

Esse – bu muallifning ta'kidlab o'tadigan individual pozitsiyasidagi erkin ifoda etish shakli; qandaydir predmet bo'yicha umumiy yoki dastlabki dunyoqarashni o'z ichiga oladi.

Besh daqiqalik esse

Besh daqiqali esse – o'rganilayotgan mavzu bo'yicha olingan bilimlarni umumlashtirish, mushohada qilish maqsadida o'quv mashg'ulotida oxirida 5 daqiqa oralig'ida olib boriladi.

O'qituvchi quyidagilarni taklif etishi mumkin:

- «Men bu ... haqida nimani o'ylayman» yoki «Nima uchun, mening fikrimga ko'ra ...» savollariga javob bering;

- o'quv mashg'ulotida berilgan talabalar uchun yangi sanalgan g'oyani tavsiflash va sharhlab berish;

- olingan bilim, ko'nikmalar qaerda amaliyotda qo'llanilishini tavsiflash.

Ushbu ko'rinishdagi esse baholanmasligi ham mumkin. Ammo, o'qituvchi juftliklarga ajralish, ishlar bilan o'zaro almashish va yozilganlarni muhokama qilish taklifini berishi mumkin. Ushbu holda o'qituvchi 2-3 ta esseni tanlab tekshirishi mumkin, ularni ovozini chiqargan holda sharhlashi, talabalar bilan muhokama qilishi va xulosa qilishi mumkin.